

REČNIK IZGUBLJENIH REČI¹

(odlomak iz romana)

Maj 1902. godine

Dve godine pošto sam primila prvu platu, dr Mari me je zamolio da njegovoj ćerki Rosfrit pokažem kako se razvrstavaju kartice i proveravaju različita značenja reči i sve drugo što bi joj moglo pomoći da se snađe u ulozi najnovije saradnice. Kroz pola sata bilo je jasno da nema nikakve potrebe da je u bilo šta upućujem. Poput svoje braće i sestara, Rosfrit je razvrstavala kartice još od malih nogu. Možda se kao dete nije baš skrivala ispod stola za razvrstavanje, ali znala je gde se šta nalazi i kako se radi u Skriptorijumu.

„Ja sam *ono* za čim nema potrebe“, rekoh, na šta se Rosfrit široko osmehnu. Toliko je ličila na Elsi, samo je bila malo mršavija, malo viša, malo svetlija. Imala je iste lepe crte lica, iste spuštene oči. Zbog njih bi izgledala tužno da se nije tako često osmehivala. Ostavih je za radnim stolom koji će deliti sa svojom sestrom, odmah levo od stola dr Marija, i vratih se za svoj sto. Gomilice uredno složenih kartica sa rečima na slovo M nizale su se duž ivice stola. Kad sam sela za sto, zapitah se kakav bi bio osećaj kad bih zadatak razvrstavanja tih kartica mogla da podelim sa nekim ko malo liči na mene.

¹ *Rečnik izgubljenih reči* (2020), roman prvenac australijske autorke Pip Vilijams, uporedo prati odrastanje glavne junakinje i nastanak *Oksfordskog rečnika engleskog jezika*. Istorijsku potku romana čini sastavljanje *Rečnika* na kome radi tim leksikografa na čelu sa dr Džeјmsom Mariјem. Pomoćna prostorija u dvorištu njegove kuće u Oksfordu pretvorena je u takozvani Skriptorijum, u koji iz cele zemlje pristižu prilozi volontera – reči ispisane na karticama, sa primerima upotrebe u štampanom izvoru, podacima o autoru i datumu izdanja. Roman obiluje istorijskim ličnostima i događajima, u koje spada i iznenađno otkriće 1901. godine da je iz objavljenog toma sa rečima na A i B izostavljena reč *bondmaid* (*sluškinja, ropkinja*). Zagubljenu reč pronalazi i „spasava“ devoјčica Esme Nikol, izmišljeni lik čija priča čini tematsku i emotivnu okosnicu romana. Bez majke, Esme najranije godine detinjstva provodi u „Skripiju“, ispod stola za razvrstavanje kartica za kojim kao jedan od leksikografa radi njen otac. Kako Esme odrasta, dečja potraga za značenjem reči postaje životna misija pronalaska i spasavanja reči koje nisu uključene u *Rečnik*. Esme će ubrzo otkriti da „nisu sve reči jednake“, da reč *literately*, koju je skovala spisateljica Elizabet Grifits neće ući u *Rečnik*, ali da reč *literata*, koju je skovao pesnik Kolridž, hoće. Reči koje kazuju žensku stranu priče i doživljaj sveta iz ugla žene, takođe, kako otkriva Esme, najčešće ostaju nezabeležene. Tokom godina puni se kofer u koji Esme pohranjuje „spasene“ reči i za koji smatra da je „poput *Rečnika* [...] osim što je pun reči koje niko ili ne želi ili ne razume“.

U prevedenom odlomku Esme otkriva još jednu vrstu reči koje nisu „dovoljno dobre“ da budu uvrštene u *Rečnik*. To su reči iz svakodnevnog govora „običnog sveta“, reči pripadnika nižih društvenih slojeva, poput mlade služavke Lizi koja se brine o Esme, ili vulgarne reči koje će Esme naučiti od stare prodavačice na pijaci.

Obično bih s dosta pažnje razvrstavala svaku reč. Ako mi je reč bila poznata, svoje bih razumevanje proverila naspram primera upotrebe koji je poslao volonter. Ako mi je reč bila nepoznata, upamtila bih šta znači. O tim rečima razgovarala bih posle s tatom dok bismo se peške vraćali kući. Ako mu reč ne bi bila poznata, ja bih mu je objasnila, a onda smo se njome dobacivali u sve složenijim rečenicama.

Ali od *mrzovoljan* mi se prizevalo. Bilo je trinaest kartica sa primerima istog značenja, te su mi misli lako odlutale van Skriptorijuma. Razmišljala sam kako je Dita rekla da reči moraju imati istoriju upotrebe u tekstu. Pa, *mrzovoljan* je, bez sumnje, bila jedna od takvih reči. Najraniji primer upotrebe je iz knjige napisane 1440. godine, tako da će ta reč sasvim izvesno ući u rečnik, ali nije bila ni izbliza zanimljiva kao Lizina reč – *crknuta*. Lizi još nikad nije rekla da je *mrzovoljna*, ali je stalno bila *crknuta*.

Objedinila sam i pričvrstila pribadačom sve kartice sa navodima za *mrzovoljan*, poređavši ih od najranijeg do najskorijeg. Jedna kartica sadržala je samo delimične podatke: *mrzovoljan* je stajalo u gornjem levom uglu, i navod iz knjige je bio tu, ali nije bilo datuma, naslova knjige niti autora. Kartica bi svakako bila odbačena, ali srce mi je zalupalo kad sam je strpala u džep.

* * *

Kuvarica Balard već je sedela za stolom kad sam ušla u kuhinju, a Lizi je spremala sendviče sa šunkom za ručak. Tri šolje za čaj već su bile na stolu.

„Lizi, šta znači *crknuta*?“

„Pitaj bilo koga od posluge, Esme. Svi znamo odgovor na to pitanje“, reče s podsmehom kuvarica Balard.

Lizi nasu čaj i sede. „Znači da si umorna.“

„Pa zašto onda prosto ne kažeš da si umorna?“

Malo se zamisli. „Nije ono da si umorna jer se samo nisi naspavala nego kad si umorna od rada – fizičkog rada. Dižem se pre svitanja da bi’ se pobrinula da kuća bude topla i doručak spreman kad svi ustanu u velikoj kući, a ležem tek kad svi oni zahrču. *Crknuta* sam skoro čitav dan, kô kljuse. Nisam ni za šta.“

Izvadila sam karticu iz džepa i pročitala je. *Mrzovoljan* nije baš isto što i *crknut*. *Mrzovoljan* sa sobom nosi neku lenjost. Pogledala sam Lizi i shvatila zašto nikad nije imala razloga da upotrebi tu reč.

„Gospođo Balard, imate li olovku?“

Kuvarica Balard je oklevala. „Ne sviđa mi se što te opet vidim sa tim karticama u rukama, Esme.“

Pokazah joj karticu. „Evo, uverite se da je nepotpuna. Beskorisna je. Ali ja je mogu upotrebiti.“

Klimnula je glavom u znak odobravanja. „Lizi, dušo, ima jedna olovka u ostavi, pored spiska za kupovinu. Hoćeš li je doneti?“

Precrtah *mrzovoljan* i okrenuh karticu. Poleđina je bila čista, ali ja se pokolebah. Nikad pre nisam ispisala karticu. Godinama sam uzimala reči – iščitavala ih, pamtila ih, spasavala ih.

Njima sam se obraćala za objašnjenja. Ali nikad nisam ni pomislila da bih mogla da dodajem reči ako me Rečnik izneveri.

Dok su me Lizi i kuvarica Balard posmatrale, napisah:

CRKNUT, -A, -O

„Dižem se pre svitanja da bi' se pobrinula da kuća bude topla i doručak spreman kad svi ustanu u velikoj kući, a ležem tek kad svi oni zadržu. Crknuta sam skoro čitav dan, kô kljuse. Nisam ni za šta.“

Lizi Lester, 1902.

„Čini mi se da taj citat nije po pravilima doktora Marija“, reče kuvarica Balard. „Ali lepo je videti ga na papiru. Lizi je u pravu. Iscrpi to, po čitav dan biti na nogama.“

„Šta si napisala?“, upita Lizi.

Pročitah joj, a ona posegnu za raspećem na svom lančiću. Zapitah se da li sam je uznemirila.

„Nikad niko nije zapisao moje reči“, izjavi naposletku. Potom ustade i raskloni sto.

Pogledah svoju karticu. Sasvim bi bila na mestu u jednom od pretinaca, pomislih, i zapitah se šta bi Lizi rekla na to da se njeno ime i njene reči nađu rame uz rame sa nekim kao što je Vordsvort ili Swift. Odlučih da napravim naslovnu karticu i pričvrstim je pribadačom za Lizinu reč; a onda se setih da su reči na C već objavljene.

Ostavila sam Lizi i kuvaricu Balard da završe ručak i popela se do Lizine sobe preskačući stepenike. Kofar ispod kreveta bio je više od pola pun. Stavila sam *crknut* na vrh gomile.

Ovo je prva u nizu, pomislih. Jedinstvena je po tome što nije iz knjige. Ali ni po čemu se nije razlikovala od drugih. Izvukla sam traku iz kose i obmotala je oko kartice. Izgledala je usamljeno, ali lako sam zamislila sve druge koje će joj se pridružiti.

* * *

Tata mi je jednom rekao da je dr Mari odredio veličinu kartica. U početku je volonterima slao već pripremljene kartice, ali nakon nekog vremena bilo je dovoljno reći ljudima da svoje reči i rečenice šalju na papiru dimenzija deset sa petnaest centimetara. Volonteri nisu uvek imali čist, neispisan papir i kad sam bila mala, tata bi me potražio ispod stola za razvrstavanje da mi pokaže kartice isečene iz novina, napravljene od starih spiskova za kupovinu ili od upotrebljenog mesarskog papira (sa krvavom braon mrljom razbokorenom preko reči) pa čak i od listova iscepljenih iz knjiga. Ovo poslednje mi se nikako nije sviđalo i predložila sam dr Mariju da ne uvaži predloge volontera koji uništavaju knjige. To je nasmejalo tatu. Najgori među svim počiniocima ovog krivičnog dela bio je Frederik Fernivol. Dr Mari je možda ponekad i pomišljao na to da odbaci njegove predloge, ali Frederik Fernivol je bio sekretar Udruženja filologa. Bio je idejni tvorac Rečnika.

Kartice dr Marija bile su genijalno rešenje, smatrao je tata. Bile su jednostavne i efikasne i njihov značaj je rastao kako se Skriptorijum punio rečima a prostora za njihovo odlaganje bivalo sve manje. Dimenzije kartica koje je odredio dr Mari precizno su odgovarale dimenzijama pretinaca. Ni milimetar prostora nije ostao neiskorišćen.

Svaka kartica imala je poseban karakter i, dok je čekala da bude razvrstana, postojala je mogućnost da značenje reči koja se nalazi na njoj bude shvaćeno i uvaženo. U najmanju ruku, neko bi je bar uzeo i pročitao. Neke kartice išle su od ruke do ruke, oko nekih su se vodile dugačke rasprave, a neke bi izazvale prepirku. Jedno vreme svaka je reč bila podjednako važna kao i reč pre nje i reč posle nje, bez obzira na to od čega je napravljena njena kartica. Ako je sadržala potpune podatke, odlagana je u pretinac, pričvršćena pribadačom ili vezana trakom za druge kartice, pri čemu se jednoobraznost kartica istih dimenzija isticala naspram onih nekoliko prevelikih i šarenih kartica skrojenih po sopstvenoj meri.

Često sam se pitala na kakvoj bih kartici ja bila napisana da sam reč. Sasvim sigurno na nekoj izduženoj. Verovatno i pogrešne boje. Na nekom parčetu papira koje se ne bi baš uklopilo sa ostalima. Bojim se da možda uopšte ne bih ni dospela do pretinaca.

Moje kartice neće se razlikovati od kartica dr Marija, odlučila sam i počela da sakupljam raznorazne papire i od njih izrezujem kartice pravih dimenzija. Najviše sam volela kartice koje sam izrezala od finog plavog pisaćeg papira koji je nekad koristila Lili. Uzela sam nekoliko listova iz tatinog pisaćeg stola. Taj sam papir čuvala za najlepše reči. Ostale kartice bile su mešavina običnog i neobičnog: bio je tu jedan štos originalnih neispisanih kartica iz Skriptorijuma, koji je ostao zaboravljen u prašnjavom zapečku i koji sigurno nikome neće nedostajati; zatim, kartice napravljene od školskih sastava i vežbanki za matematiku; potom nekoliko razglednica koje je tata kupio, ali nikad nije poslao (skoro da su bile prave veličine); te naposljetku, viškovi tapeta, malo predebeli, ali sa divnim šarama na jednoj strani.

Počela sam da ih nosim sa sobom u nadi da ću uhvatiti još reči kao što je *crknuta*.

Lizi je bila odličan izvor. Za nedelju dana zabeležila sam sedam reči za koje sam bila sigurna da ih nema u pretincima. Kad sam proverila, pet ih je već bilo tamo. Duplikate sam bacila, a preostale dve reči pohranila u kofer i uvezala ih trakom zajedno sa rečju *crknuta*.

Skriptorijum nije bio tako plodonosan. S vremena na vreme dr Mari bi rekao nešto zanimljivo na svom škotskom govoru, uglavnom jedva čujno. Rečju *duduk* obično je komentarisao nečiju nesposobnost ili sporost, a ja se nisam usudila da ga pitam da ponovi mada sam ispisala karticu i definisala reč kao *idiot ili glupan*. Kad sam je potražila u tomu sa rečima na D, na moje veliko iznenađenje, reč je već bila tamo. Drugi saradnici koristili su isključivo reči koje su pročitali u učenim knjigama. Sumnjam da je iko od njih poslušao kako se govori u kuhinji kuvarice Balard ili kakve reči lete između trgovaca na Zatvorenoj pijaci.

Nisam više morala da pomažem u kuhinji, ali sam to ponekad ipak radila. Više sam volela da radim u kuhinji nego da se vraćam kući sama kad je tata radio dokasno. Nove zaveze i sveže cveće uneli su vedrinu u kuću, ali tokom dugih letnjih večeri radije sam ostajala da pričam sa Lizi. A u zimsko vreme činilo mi se da je šteta trošiti ugaj na samo jednu osobu.

„Mogu li te zamoliti za uslugu, Lizi?“ Stajale smo jedna do druge za sudoperom.

„Razume se. Šta god treba, Esimej.“

„Da li bi mi pomogla da sakupljam reči?“, upitah i pogledah je ispod oka da procenim njenu reakciju. Stisnula je zube. „Ne iz Skriptorijuma“, brzo dodadoh.

„A 'de bi' ja mogla da nađem reči?“, upita ona ne skidajući pogled sa krompira koji je gulila.

„Kud god kreneš.“

„Svet nije kao Skripi, Esi. Nema reči na svakom koraku koje sam' čekaju da ih pokupi neka devojčica lepljivih prstiju.“ Okrenu se prema meni i blagonaklono se osmehnu.

„Baš o tome se radi, Lizi. Sigurna sam da postoji mnoštvo predivnih reči koje se kovitlaju svuda oko nas, a koje nikad niko nije zapisao na komad papira. Ja želim da ih zabeležim.“

„A što?“

„Zato što mislim da su isto tako važne kao i reči koje sakupljaju doktor Mari i tata“, odvratih.

„Jok...“, prekide se, pa se ispravi „...’oču da rekнем, *nisu*. To mi sam' tak' pričamo jer ne znademo kako treba.“

„Ne slažem se. Mislim da reči koje su pravilne nisu uvek i prave reči, pa ljudi onda izmišljaju nove ili koriste stare na novi način.“

Lizi se na tren zasmija. „Ljudi na Zatvorenoj pijaci nemaju blage veze o pravilnim rečima i skroz-naskroz se spetljaju kad im kaki fini gospodin nešto kaže.“

Ogulile smo krompire i Lizi ih poče seći napola i ubacivati u veliki lonac, a ja obrisah ruke toplom krpom koja je visila pored šporeta.

„I još nešto“, nastavi Lizi, „nije lepo da služavka dangubi po pijaci s ljudima što pričaju prosto. Šta će reći svet o gospodinu i gospođi Mari ak' vidi kako im služavka tamo toroka po pijaci kad svrši posô koji je imala?“

Ja sam već zamislila tako veliku gomilu reči da bi mi trebao novi kofer da ih sve smestim, ali ako mi Lizi ne pomogne neću imati dovoljno ni da se traka za kosu pošteno rastegne oko njih.

„Oh, Lizi, molim te. Ne mogu sama tek tako lutati po Oksfordu. Ako mi ne pomogneš, onda bolje da odustanem od svega.“

Lizi iseče i poslednjih nekoliko krompira i okrenu se da me pogleda: „Čak i kad bi' se vrzmala po pijaci i prisluškivala šta se govori, sam' bi žene govorile slobodno preda mnom. Muški svet, čak i skeledžije, paze kako pričaju kad im priđe žensko.“

Nešto mi pade na pamet. „A šta misliš, postoje li reči koje koriste samo žene i koje se odnose samo na njih?“

„Valjda“, reče Lizi.

„Hoćeš mi reći koje su to reči?“, upitah.

„Dodaj mi so“, reče ona i podiže poklopac sa krompira.

„I hoćeš li?“

„Izvini, ali ne mogu“, odgovori Lizi.

„Zašto?“

„Neke neću da prevalim prek' usta, a neke ne znam kak' da objasnim.“

„Možda bih mogla da krenem s tobom kad ideš u kupovinu. Mogla bih da prisluškujem. Neću ti smetati i nećeš zbog mene dangubiti. Samo ću slušati i ako čujem neku zanimljivu reč, zapisaću je.“

„Možda“, reče Lizi.

Počela sam da ustajem rano subotom da bih sa Lizi išla na Zatvorenu pijacu. Sa dve olovke i džepovima punim kartica pratila sam Lizi kao prikolica. Prvo smo išle do tezgi sa voćem i povrćem – najsvežije se uvek prvo proda. Zatim smo redom išle u mesaru ili ribarnicu, pekaru i bakalnicu. Prolazile bismo između redova idući u jednom pravcu, a vraćale se u drugom, gledale u izloge radnjica koje su prodavale čokolade ili šešire ili drvene igračke. Potom bi ušle u majušnu galanteriju. Lizi bi se ponekad vratila kući sa novim koncem ili iglama. Ja bih se uglavnom vratila razočarana. Vlasnici tezgi su bili blagonakloni i ljubazni i svaku reč koju bi izgovorili već sam znala.

„Oni ‘oće da kod nji’ ostaviš novac“, objasnila je Lizi. „Neće ti oni rizikovati da reknu nešto što nije za tvoje nežne uši.“

Ponekad bih zakačila neku reč dok smo prolazile pored ribarnice ili pored radnika koji su istovarali gajbe sa povrćem. Ali Lizi nije htela da ih pita za značenje, a meni nije dozvoljavala ni da im priđem.

„Ovim tempom nikad neću skupiti nijednu reč, Lizi.“

Slegnula je ramenima i nastavila da korača svojom dobro utabanom rutom po pijaci.

„Možda ću opet morati da spasavam reči iz Skriptorijuma.“ To ju je nateralo da stane, kao što sam i mislila.

„Ne bi valjda....?“, upita.

„Možda neću moći da odolim.“

Na trenutak me je upitno odmerila. „Ajde da vidimo kakve sitnice stara Mejbel prodaje danas.“

Mejbel O’Šonesi odbijala je i privlačila kao strane magnetâ. Njena je tezga bila najmanja na Zatvorenoj pijaci: dve sastavljene drvene gajbe i na njima polovne drangulije. Lizi bi je obično zaobilazila, pa je za mene Mejbel dugo ostala samo mutna slika šiljatih kostiju, koje samo što nisu probile istanjenu kožu, i pohabanog šešira, koji jedva da je pokrivao mestimično očelavilo teme.

Kad smo joj prišle, shvatih da se Lizi i Mejbel dobro poznaju.

„Jes’ šta jela danas, Mejbel?“, upita je Lizi.

„Niš’. Ni za bajatu kiflu nisam zaradila.“

Lizi izvadi zemičku iz naših namirnica i pruži joj.

„A ko ti je ovo?“, upita Mejbel punih usta.

„Esme, ovo je Mejbel. Mejbel, ovo je Esme. Njen otac radi za doktora Marija.“ Pogleda u mene kao da se izvinjava. „I Esme radi na Rečniku.“

Mejbel ispruži ruku: dugački, širokavi prsti pružali su se prema meni iz ofucanih rukavica bez prstiju. Obično se nisam rukovala pa sam mahinalno obrisala svoje iskrivljene prste o suknju, kao da hoću da sa njih obrišem nešto odvratno. Kad ispružih ruku, starica se počeo smejeti.

„Nikakvo brisanje ti tu neć pomoć“, reče. A onda mi uze ruku među svoje šake i pomno je ispita kao što je to samo doktor učinio pre nje. Svojim je prljavim prstima uzimala jedan po jedan moj prst, proveravala zglobove i nežno ih ispravljala. Njeni prsti bili su pravi i pokretni koliko su moji bili iskrivljeni i ukočeni.

„Mo’š li da i’ mrdaš?“, upita me.

Klimnuh glavom. To kao da joj je bilo po volji pa mi pusti ruku, te pokaza na sadržaj tezge: „E, onda nema razloga da s’ ne poslužiš.“

Počeh prebirati po izloženim stvarčicama. Nije ni čudo što nije jela: prodavala je samo krš, polupanu starudiju koju je reka izbacila na obalu. Tračak boje unosile su jedna šoljica i tacna, obe okrnjene, ali upotrebljive. Mejbel beše stavila šoljicu na tacnu kao da su iz istog kompleta iako nisu bile par. Samo bi neko bez cvonjka u džepu pio čaj iz takve šoljice, pomislih, ali ljubazno uzeh šoljicu i stadoh da razgledam lepe šare u obliku ruža koje su bile iscrtane po njoj.

„Od pravog pravcatog porcelana. I tacna, isto“, reče Mejbel. „Drž’ prema svetlu.“

Imala je pravo. I šoljica i tacna behu od finog porcelana. Spustih ruže na tacnu sa zumbulima pa su tako uparene zračile nekakvom vedrinom među blatnjavilom svega ostalog. Osmehnule smo se jedna drugoj.

Ali to nije bilo dovoljno. Mejbel opet pokaza glavom prema svojoj robi, te opet počeh prevrtati po krhotinama i poneku uzimati u ruke da bolje pogledam. Nađoh jedan štapić, ne veći od olovke, ali izuvijan po dužini. Očekivala sam da će biti grub na dodir, ali beše gladak kao mermer. Kad ga prinesoh licu da pobliže osmotrim njegov čvornati kraj, pogled mi uzvрати jedno izabrano lice. Brige skupljene tokom celog jednog životnog veka bile su urezane na starčevom licu, a brada mu se upredala duž prevoja štapića. Srce mi zaigra kad pomislih kako bi lepo izgledao na tatinom stolu.

Pogledah Mejbel, a ona me dočeka bezubim osmehom i ispruženom rukom.

Izvadila sam novčić iz novčanika. „Neobično je lep.“

„Ne znam ku’ ću s rukama sad kad mi niko ne da svoju ‘alatku.“ Nisam bila sigurna da razumem šta hoće da kaže pa kad nisam odreagovala onako kako je očekivala, Mejbel pogleda u Lizi. „Je l’ tupava?“, upita.

„Ma jok, samo joj uši nisu navikle na tvoj jezik.“

Kad smo se vratile u Sanisajd, izvadila sam karticu i olovku. Lizi je odbila da mi objasni šta znači reč *alatka*, ali ja sam počela da nagađam, a ona je klimala ili odmahivala glavom. Po boji njenog lica sam prepoznala kad sam pogodila značenje.

Postale smo redovne mušterije na Mejbelinoj tezgi. Moj rečnik je bujao, a tata se oduševljavao novim rezbarijama. Štapići su se zajedno sa njegovim olovkama i hemijskama gnezdili u staroj čaši za bacanje kockica koja je uvek stajala na njegovom stolu.

* * *

Mejbel bi se posle nekoliko reči redovno zakašljala i izbacila podosta šljajma iz grla. Već skoro godinu dana Lizi i ja smo je posećivale i nikad je nisam videla da čuti, ali sam pomislila da bi je kašalj mogao sprečiti da govori. To se nije desilo. Kašalj ju je samo učinio nerazgovetnijom. Kad se opet zakašljala ponudih joj svoju maramicu, pomislivši da će tako

prestati da pljuje na pločnik pored stolice na kojoj je sedela. Pogledala je u maramicu, ali ne htela da je uzme.

„Ma, ne treba, dušo“, reče. A onda se nagnu u stranu pa ispljunu sve što joj se nakupilo u ustima. Ja ustuknuh. Njoj beše drago.

Dok sam razgledala njene rezbarije, Mejbel je raspredala o krivičnim, finansijskim i seksualnim zgodama i nezgodama okolnih tezgara i tek ponekad se prekidala da bi mi rekla koliko nešto košta.

Među njenim šljajmavim rečima našla se jedna koju mislim da sam već čula – jedna koju Lizi tvrdi da nikad nije čula, ali crvenilo na njenom licu govori da laže.

„Pizda“, reče Mejbel kad je zamolih da ponovi.

„Idemo, Esme“, reče Lizi i zgrabi me ispod ruke kao da nekud žurimo.

„Pizda“, malo glasnije ponovi Mejbel.

„Esme, moramo da krenemo. Čeka nas puno posla.“

„Šta to znači?“, upitah Mejbel.

„Znači da je prava pizda: jebena kućketina.“ Mejbel na trenutak baci pogled prema tezgji sa cvećem.

„Mejbel, tiše malo“, prošaputa Lizi, „izbaciće te s pijace ako tak’ pričaš, znaš i sama.“ I dalje je pokušavala da me odvuče odatle.

„Ali šta to zapravo znači?“, ponovo upitah Mejbel.

Pogledala me i sva se pretvorila u široki bezubi osmeh. Svaki put bi se obradovala kad bih je upitala da mi objasni neku reč. „Imaš papir i olovku, dušo? Ovu ćeš ’teti da zapišeš, ’oćeš bogami.“

Istrgla sam se iz Lizine ruke. „Idi ti, Lizi. Stići ću te.“

„Esme, ak’ te iko ovde čuje da tak’ pričaš... da znaš da će to gospođa Balard saznati pre no što stignemo kući.“

„Ne brini, Lizi. Mejbel i ja ćemo pričati tiho“, ne dadoh se pokolebati, te okrenuvši se prema starici upitah strogim glasom: „Je li tako, Mejbel?“

Klimnula je glavom kao siročić koje čeka tanjir supe. Želela je da njene reči budu zapisane.

Izvadila sam čistu karticu iz džepa i napisala *Pizda* u gornjem levom uglu.

„To ti je željana“, objašnjavala je Mejbel.

Pogledah je u nadi da će smisao tih reči nekako dopreti do mene, kao što se ponekad dešavalo nakon nekoliko trenutaka, ali ostadoh zbunjena.

„To mi ništa ne pomaže, Mejbel“. Izvadila sam još jednu karticu i napisala *Željana* u gornjem levom uglu. „Upotrebi *pizda* u rečenici“, zatražih.

„Svrbi me pizda“, reče češući prednjicu suknje.

To je bilo od pomoći, ali nisam zapisala rečenicu. „Znači li isto što i prepone?“ prošaputah.

„E, baš si tupavica“, odvrati Mejbel. „Ti imaš pizdu, ja imam pizdu, Lizi ima pizdu, al’ vi’š onaj tamo matori Ned nema pizdu. Raz’meš li sad?“

Nagnuh se bliže prema njoj i zadržah dah da ne udahnem njen smrad.

„Je li to isto što i vagina?“, prošaputah.

„Pa ti si genije, jebote!“

Odmakoh se, ali nedovoljno brzo da izbegnem salvu smeha koja provali iz Mejbelinih usta. Zapuhnu me zadah duvana i natrulih desni.

Napisah: *Ženska vagina; pogrdno*. A onda precrtah *Ženska*.

„Mejbel, daj mi rečenicu iz koje će biti jasno kao dan šta ta reč znači“, rekoh.

Ona se zamisli, krenu nešto da kaže, zastade, pa se opet zamisli. Potom me pogleda, a naborani pejzaž njenog lica obasja dečja radost.

„Jesi spremna, dušo?“, upita me. Naslonih se na tezgju i zapisah njene reči: *Mala droca iz seoca u pizdu lepak sipa pa kaže svakom ko je pipa: sve se plaća, i kad ide i kad se vraća*.

Od smejanja je dobila tako jak napad kašlja da je trebalo nekoliko hitrih udaraca po leđima da bi napad popustio.

Kad joj je bilo bolje, ispod primera upotrebe napisah, *Mejbel O'Šonesi, 1903*.

„A željana?“, upitah. „Je li to isto?“

Podiže pogled prema meni i videh da se još uvek zabavlja: „Zato što je sočna i željna“, oblizivala je ispucale usne. „Moja viš' nije slatka, bilo pa prošlo“, palcem protrlja dva prsta. „Dok bilo soka u željani, bilo i 'leba. Muškima prija da misle kako se pališ na nji.“

Činilo mi se da sad razumem, pa napisah: *Vagina kad označava želju i lučenje tokom intimnih odnosa*.

„Je li i to pogrdno?“, upitah.

„Nego šta“, odgovori Mejbel. „Želja je sramota u ženskinja. Mi tako kažemo kad 'oćemo da ocrnimo.“ Tad pogleda u pravcu tezgje sa cvećem. „Ona je željana. Nema s kim nije bila.“

Dopisah: *Pogrdno*.

„Hvala, Mejbel“, rekoh i stavih kartice u džep.

„Nećeš da ti dam rečenicu?“

„Dala si mi i više nego što treba. Odabraću ono najbolje kad stignem kući“, odgovorih.

„Sam' turi moje ime“, reče.

„Hoću. Niko drugi neće hteti tu čast.“

Počasti me još jednim bezubim osmehom i pokaza mi jedan izrezbareni štapić: „Morska sirena.“

Tata bi se oduševio. Izvadila sam dva novčića iz novčanika.

„Mislim da vredi još koju paru“, reče Mejbel.

Pružih joj još dva novčića, za svaku reč po jedan, a onda pođoh da potražim Lizi.

* * *

„I šta ti napriča Mejbel?“, upita me Lizi u povratku.

„Pa, zapravo, i više nego što sam se nadala. Ponestalo mi je kartica.“

Očekivala sam da će me Lizi još ispitivati, ali naučila je da je bolje da me ne zapitkuje. Kad smo stigle u Sanisajd, pozvala me je na čaj.

„Moram nešto da proverim u Skriptorijumu“, objasnih.

„Nećeš da staviš nove reči u kofer?“

„Ne još. Hoću da vidim kako je *pizda* definisana za potrebe Rečnika.“

„Esme.“ Na licu joj se ocrtavao očaj. „Ne smeš to govoriti naglas.“

„Znači, ipak znaš tu reč?“

„Ne znam. Znam da *postoji*. Znam da nije reč koju treba izgovarati u finom društvu. Ne smeš govoriti tu reč, Esimej.“

„Dobro“, popustih, oduševljena reakcijom koju je reč izazvala. „Zovimo je *ona reč na P*.“

„Ajde da je nikako ne zovemo. Nema razloga da je ikad zovemo.“

„Mejbel kaže da je to veoma stara reč. To znači da bi trebalo da se nalazi u tomu P. Hoću da vidim koliko sam je precizno definisala.“

U Skripiju nije bilo nikoga premda preko naslona stolica na kojima su obično sedeli tata i gospodin Svetman behu prebačeni njihovi kaputi. Prišla sam policama iza radnog stola dr Marija i izvadila tom P. Bio je dosta veći od prethodna dva; prošlo je pola mog de-tinjstva dok su sastavili taj tom. Pretražila sam ga, ali Mejbelina reč ne beše tamo.

Vratila sam tom na policu i počela da pretražujem pretince sa karticama za tom P. Bili su prašnjavi jer već neko vreme niko nije uzimao kartice iz njih.

„Tražite nešto konkretno?“ Bio je to gospodin Svetman.

Zatvorih šaku sa Mejbelinim karticama i okrenuh se prema njemu. „Ništa što ne može sačekati do ponedeljka“, odgovorih. „Je li tata sa Vama?“

Gospodin Svetman uze kaput sa naslona. „Svratio je nakratko do kuće doktora Marija da ga nešto upita. Trebalo bi da stigne svakog časa.“

„Sačekaću ga u bašti“, rekoh.

„Važi. Vidimo se u ponedeljak.“

Otvorila sam poklopac svog radnog stola i ubacila kartice među stranice knjige.

(S engleskog prevela **Nataša Kampmark**)